

E · R · S · O

EESTI RIIKLIK SÜMFOONIAORKESTER

ERSO
PEASPONSOR

LIVIKO
— anno 1898 —

RADISSON COLLECTION
TALLINN

NORDIC
CATERING

ENIGMA VARIATSIOONID

TŠELLO
**PIETER
WISPELWEY**

ERSO

DIRIGENT
**JOSÉ LUIS
GOMEZ**

30

APRILL
ESTONIA KONTSERDISAAL
2025

**FARRENC
HAYDN
ELGAR**

erso.ee

CHEMI-PHARM®

SA TALLINNA
LASTEHAIGLA

myfitness
saadaval ainult grupi & stuudio

PAKEND & PRINT
ERSO TROOPIDES

iute

ERSO PEASPONSOR

ELAV INSPIREERIV RIKASTAV

Eesti muusikat viivad üheskoos maailma ERSO ja fintech lute

ERSOga on võimalik koos kasvada.
Meid seob otsing ja inspiratsioon.
Nii ERSO kui ka lute püüdleval alati
tipptaseme poole.

- TARMO SILD
lute juht ja kaasasutaja

E · R · · O

ENIGMA VARIATSIOONID

PIETER WISPELWEY tšello
Eesti Riiklik Sümfooniaorkester
Kontsertmeister Triin Ruubel
Dirigent JOSÉ LUIS GOMEZ

PIETER WISPELWEY tšello
Eesti Riiklik Sümfooniaorkester
Kontsertmeister Triin Ruubel
Dirigent JOSÉ LUIS GOMEZ

Louise Farrenc (1804—1875)

Avamäng nr 1 e-moll, op. 23 (1834)

Joseph Haydn (1732—1809)

Tšellokontsert nr 1 C-duur, Hob. VIIb/1 (1761—1765)

Moderato

Adagio

Finale. Allegro molto

vaheaeg

Edward Elgar (1857—1934)

„Enigma-variatsioonid“, op. 36 (1899)

Teema: *Andante*

1. variatsioon: (C. A. E.) *L'istesso tempo*
2. variatsioon: (H. D. S. P.) *Allegro*
3. variatsioon: (R. B. T.) *Allegretto*
4. variatsioon: (W. M. B.) *Allegro di molto*
5. variatsioon: (R. P. A.) *Moderato*
6. variatsioon: (Ysobel) *Andantino*
7. variatsioon: (Troyte) *Presto*
8. variatsioon: (W. N.) *Allegretto*
9. variatsioon: (Nimrod) *Adagio*
10. variatsioon: (Dorabella) *Allegretto*
11. variatsioon: (G. R. S.) *Allegro di molto*
12. variatsioon: (B. G. N.) *Andante*
13. variatsioon: (***) *Romanza. Moderato*
14. variatsioon: (E. D. U.) *Finale. Allegro*

Kontserdist teevad ülekande Klassikaraadio ja ERSO TV (erso.tv), salvestisi saab ka järelkuulata ja -vaadata.

Louise Farrenc (1804–1875)

Avamäng nr 1 e-moll, op. 23 (1834)

Kuigi tänane kontsert on saanud pealkirja Edward Elgari teose järgi, on selle varjatud pärliks hoopiski kava avav helilooja Louise Farrenc, kelle elukäik ja tegemised ei ole võrreldavad ühegi teise täna kõlava heliloojaga. Tema ajaloo kurdudesse pidama jäänud pärandit on hakatud 20. sajandil taas uurima ja esitama ning see, mis on sealt välja koorunud, ajab kulmu kergitama: kuidas sai tema muusika üldse varju jääda?

Louise Farrenc (neiupõlvenimi Dumont) sündis 31. mail 1804 Pariisis — samal aastal krooniti keisriks noor Napoleon — tuntud kujurite ja maalikunstnike perekonda. Dumontid seisis kahe käega selle poolt, et naised peaksid saama vabalt loominguga tegeleda, ehkki tollal oli see peamiselt meeste pärusmaa. Tundliku ühiskondliku närviga keskkond toetas Louise'i ande arengut: ta sai klaveritunde Mozio Clementi õpilaselt Cécile Sorialt ning hiljem täiendas end virtuooside Ignaz Moschelese ja Johann Nepomuk Hummeli juures. Esimene õppis kompositsiooni Salieri juures ja teine nii Salieri, Mozarti kui ka Haydni käe all. Juba 15-aastaselt otsustasid Louise'i vanemad saata ta Pariisi konservatooriumisse klaverit õppima. Samal ajal hakkas ta ka agaramalt komponeerima.

Kuna konservatooriumi kompositsioonitundidesse ei lubatud naisi 1870. aastani, võttis Louise'i eratunde Beethoveni sõbralt, Ferenc Liszti ning Hector Berliozi mentorilt Anton Reichalt. Konservatooriumis tutvus ta flötist Aristide Farrenciga, kellest sai Louise'i parim sõber ja tulevane abikaasa. 17-aastaselt Louise abiellus ja pani õpingud mõneks ajaks tallele, et koos muusikust abikaasaga kontserte anda. 19. sajandi lõpu abikaasadest flöödi ja klaveri duo annab aimu sellest, kuidas Louise'i ei morjendanud tollane norm, et naise koht on kodus, mitte kontserdilaval.

Tuletagem meelde, et tegu oli ajaga, mil kõne all oli see, kas naisel on paslik sõita jalgrattaga. Ennustati, et jalgrattaga sõitvate naiste vabadused põhjustavad koduse sfääri unarussejäämist. Louise'i sünniaastal kehtestas

Louise Farrenci isa François Dumont'i teos „Väljust tabatud Titaan“ (1712) Louvre'is

Napoleon tsiviilkoodeksi, mis andis meestele seadusliku võimu oma naise ja laste üle. Abielunaisest sai seaduslik alaealine ja abielulahutus oli kuni 1884. aastani ebaseaduslik.

Kui Farrencid Pariisi naasid, asutasid nad omanimelise kirjastuse, mis avaldas Louise'i muusikat. Aristide julgustas Louise'i avaldama teoseid, mida helilooja ise pidas liiga tagasihoidlikuks. Tema varased klaveripalad, näiteks Rossinist inspireeritud variatsioonid, pälvisid ka Robert Schumanni tunnustuse, kes imetles Louise'i „säravat tehnikat“.

1834. aastal üllatas Louise Pariisi kontserdipublikut kahe orkestrisüidiga. Mõlemad on ääretult dramaatilised, kujutlusvõimest rasvased teosed. Kriitikud, sealhulgas Hector Berlioz, töid välja tema „haruldase orkestritalendi naiste seas“. 1840. aastateks oli Louise komponerinud kolm sümfooniat, kus Reicha õpetatud saksapärase range vorm ühines prantslasliku lüürilisusega. Tema kolmas sümfoonia (1847) esitati koos Beethoveni viiendaga, mis on ehk sümboolne vihje tema ambitsoonile. Louise'i avamänge ega sümfooniaid trükkis ei avaldatud, kuigi teoseid esitati lisaks Pariisile ka Kopenhaagenis, Brüsselis ja Genevas. Ehk olid needki teosed helilooja enda jaoks liiga tagasihoidlikud, et neid trükki saata.

19. sajandi mõjukas biograaf ja kriitik François-Joseph Fétis kirjeldas kogumikus „Biographie universelle des musiciens“ Louise'i nõnda:

„Suuremahuline instrumentaalmuusika, millest *madame* Farrenc oma loomu ja kujunemise ajal huvitub, nõuab kahjuks esitusressursse, mida helilooja omandab vaid tohutu vaevaga. Teine tegur on siinkohal publik, kes pole reeglina just kõige teadlikum, ning kelle ainus mõõdupuu teose kvaliteedi hindamisel on autori nimi. Kui helilooja on neile tundmatu, on publik vastuvõtmatu ja kirjastajad, eriti Prantsusmaal, panevad nii ehk naa näpud kõrva kui keegi neile mõnd vähegi mõistlikku teost pakub. Nad usuvad ainult nipsasjade edusse. Sellised olid takistused, millega *madame* Farrenc oma teel kokku puutus ja mis ajasid ta meeleheitele.“

Louise Farrenc, Luigi Rubio maal (1835)

1842. aastal määrati Louise Pariisi konservatooriumi klaveriprofessoriks. Ta oli esimene ja ainus naine, kes 19. sajandil Pariisi konservatooriumis säärase positsiooni pälvis ning raske on kujutleda, missuguse vaevaga. Tollaste andmete kohaselt oli ta suurepärane õpetaja. Paljud tema õpilased lõpetasid esimese preemiaga ja said professionaalseteks muusikuteks. Farrenc märgib klassikalises muusikas mõnes mõttes uue ajastu algust. Uskumatust edust hoolimata teenis ta konservatooriumis aga peaaegu kümme aastat vaid pool sellest, mida teenisid tema meeskolleegid — kõik ülejäänud professorid. Murrang saabus aga õige pea — tema noneti edu, mille esitelu toimus 1850. aastal ja milles soleeris viiulivirtuoos Joseph Joachim, andis Louise'ile vajaliku enesekindluse, et nõuda endale meestega võrdne palk. Konservatooriumi direktor Daniel Auber nõustus, viidates Louise'i „innukusele ja kohusetundele“.

Louise pälvis kahel korral oma loomingu eest Prix Chartier' auhinna, millega on teiste seas pärjatud Gabriel Fauréd, César Francki, Édouard Lalod jt. Järelehüüetes tunnustati Louise'i kui oma aja märkimisväärtset muusikut. Sellest hoolimata taandus ja kadus tema looming pikaks ajaks nii kontserdikavade kui ka õpperepertuaarist. Alles 20. sajandi lõpul ilmusid tema teosed taas päevavalgele. Tänapäeval kõlavad Farrenci sümfooniad ja kammermuusika taas kontserdisaalides, tõestades, et biograaf ja kriitik Fétis eksis, kui kurtis, et Louise teosed oleksid mistahes teisel ajastul pävinud suuremat tunnustust. Soorollid on püsinud klassikalise muusika kavades ja kontsertidel jõudsalt tänini, ka kaks sajandit pärast seda, kui naine ei saanud konservatooriumis veel heliloomingutki õppida või kurje pilke kartmata jalgratta seljas istuda. Tänane kontsert annab lootust, et olukord on tasahilju muutumas.

Farrenci esimene avamäng on tänase kava vaat et kõige kraptsakam ja suurejoonelisem teos. Selle meloodia on meelde jääv kui kõrvauss, harmoonia ettearvamat, samas loogiline. Enim tähelepanu pälvis siin orkestratsioon: Louise on kasutanud julgelt timpaneid, mis lisavad teosele bravuuri, jõudu ja mahtu. Ka teose raevuka teema korduses viiuladel kõlav juhttooni ja toonika nn kuueteistkümnendik-lainetus lisab kordusesse pinget, paksust ja isepärase kihi, mis ei mõju üksnes saatefoonina. Orkestratsioon on selge, ent paks. Iga kiht toetab teist, kostub välja, olles seeläbi lihtsasti jälgitav. Rangust ja selgust värvib tormikus, temperament, äkilised ja sagedad kontrastid, mis teevad avamängust ideaalse kontserdi avapaugu: näib, et selles koondub kogu õhtu särts.

Joseph Haydn (1732—1809)

Tšellokontsert nr 1 C-duur, Hob. VIIb/1 (1761—1765)

Haydn oli vanim ja pikima elueaga helilooja nn esimeses Viini koolkonnas. Ta sündis ajal, mil barokiajastu meistrid Bach ja Händel olid oma kuulsuse tipul, elas 18 aastat kauem kui tema sõber Wolfgang Amadeus Mozart ning nägi oma õpilase Ludwig van Beethoveni karjääri. Mõnusa huumorimeelega ja tagasihoidlik Haydn, keda tuntakse nii sümfoonია kui ka keelpillikvarteti isana, kujundas ja tugevdas klassikalisi muusikavorme — sümfooniat, instrumentaalkontserti, keelpillikvartetti ja klaverisonaati. Mozart, Beethoven ja Schubert võlgnesid oma geniaalsele ja töökale eelkäijale mõõtmatult palju.

Haydni elu hõlmas suurte ühiskondlike muutuste perioodi. Ta oli üks viimaseid suuri muusikuid, kes töötas peaaegu eranditult ühe aristokraatliku patrooni heaks. Ungari vürstlik perekond Esterházy, kelle peamiseks elukohaks oli Eisenstadti loss Austria–Ungari piiril, kohtles teda õiglaselt, kuid nende silmis ei olnud ta enam kui sulane, mida Haydn hakkas neile tasahilju pahaks panema. Tema eluaegne kihk vabaduse järele täitus alles pika karjääri lõpus, kui ta tegelikult pensionile saadeti ja ta sai viimaks Euroopas ringi reisida.

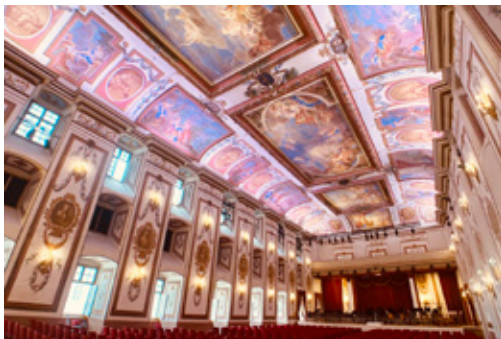
Haydn sündis Rohrau küla rattameistri perekonda. Tema muusikalist annet märgati varakult ning juba 8-aastaselt laulis ta Viini Püha Stefani katedraali poistekooris. Pärast koorikoolist lahkumist teenis ta elatist Viinis palgamuusikuna. Suur läbimurre saabus 1761. aastal, kui kõigepealt võttis ta palgale vürst Paul Anton Esterházy ja seejärel tema vend vürst Nikolaus, kelle jaoks ta pea terve oma elu muusikat kirjutas.

1764. aastal lasi Nikolaus ehitada Neusiedleri järve äärde uue uhke suvepalee. Eszterházas oli üle 100 rikkalikult kaunistatud külalistetoa, kunstigalerii, kontserdisaal, ballisaal ja 400-kohaline teater, mille jaoks Haydn kirjutas umbes 25 ooperit. Haydn, kes oli õnnetus abielus ja elas

enamasti oma kaasast lahus, hindas Eszterháza isoleeritust, kus teda ei häirinud keegi ja ta oli „sunnitud muutuma originaalseks“.

Oma esimese tšellokontserdi kirjutas Haydn vahemikus 1761–1765 oma kauaaegsele sõbrale Joseph Franz Weigile, kes oli tol ajal vürst Nicholas

Eszterházy palee kontserdisaal,
Haydni saal

Esterházy orkestri tšellorühma kontsertmeister. Teost peeti kuni 1961. aastani kadunuks, kuniks muusikateadlane Oldřich Pulkert avastas partituuri koopia Praha muuseumist. Kuigi on tekkinud kahtlusi teose autentsuses, usub enamik eksperte, et see on siiski Haydni kirjutet. Ehkki kontserdi täielik partituur leiti alles 1961. aastal, oli Haydn juba 1765. aasta kavandite kataloogis üles kirjutatud esimese osa peateema alguse. See varajane teos, mis valmis kuuenda, seitsmenda ja kaheksanda sümfooniaga umbes samal ajal, näitab Haydni küpset instrumentaalkeelt: solisti partii on äärmiselt pillipärane — tšellist ei pea käike vuristades näppe väänama.

Kontsert ühendab endas barokk-kontsedi *ritornello* ja toona alles kujuneva sonaat-*allegro* vormi. Nagu barokses *concerto grosso*s, on solisti saateansambel väike: keelpillid, kaks oboed ja kaks metsasarve. Võimalik, et Weigl, kellele teos on pühendatud, oli Esterházy orkestri ainus tšellist, sest partituuris on pillile pühendatud vaid üks rida, mis on vaheldumisi märgitud kui *solo* ja *tutti* (kõik koos). Samas on olemas ka *basso continuo*, mida võis siis mängida teine tšellist, Haydn ise klavessiinil või kontrabassist.

Kontserdi kõik kolm osa on kirjutatud sonaadivormis, erinevalt Haydni teisest tšellokontserdist, kus teises ja kolmandas osas on kasutatud rondovormi. See sarnaneb enam Haydni viiulikontsertidega, eriti viiulikontserdiga A-duur: esimeses osas on iseloomikud rütmistatud teemad ja voolavad kõrvalteemad, rahulik aeglane osa ja reibas finaali.

Haydni tšellokontsert C-duur on saanud tšellorepertuaari üheks peateoseks pärast selle 20. sajandi esmaettekannet 19. mail 1962 tšellist Miloš Sádlo ja Tšehhoslovakkia Raadio Sümfooniaorkestri esituses, mida juhatas Sir Charles Mackerras. Seda on salvestanud paljud tuntud muusikud, sealhulgas Jacqueline du Pré, Yo-Yo Ma ja Julian Lloyd Webber.

Edward Elgar (1857—1934)

„Enigma-variatsioonid“, op. 36 (1899)

Sir Edward William Elgar on inglise helilooja, kelle paljud teosed on jõudnud klassikalise muusika kontsertrepertuaari. Tuntuimaks on saanud tema orkestriteosed, sh „Enigma-variatsioonid“, viili- ja tšellokontsert ning kaks sümfooniat. Ta on kirjutanud ka kooriteoseid, kammermuusikat ja laule.

Kuigi Elgarit peetakse tüüpiliselt inglise heliloojaks, oli enamik tema muusikalisi mõjutusi pärit Mandri-Euroopast. Ta tundis end autsaiderina mitte üksnes muusikaliselt, vaid ka ühiskondlikult. Elgar sündis väikeses Lowe Broadheathi külas Worchesteri lähedal Suurbritannias. Tema isa William Henry Elgar oli üles kasvanud Doveris ja olnud õpipoiss ühes Londoni muusikakirjastuses. 1841. aastal kolis William Worcesteri, kus töötas klaverihäälestajana ja asutas noodipoe. Seitse aastat hiljem abiellus ta talusulase tütre Ann Greeningiga. Edward Elgar oli neljas nende seitsmest lapsest, kes kõik said muusikalise kasvatusena. Kaheksa-aastaselt võttis Elgar klaveri- ja viiulitunde ning tema isa, kes häälestas Worcestershire' suurte majade klavereid, võttis poja mõnikord tööle kaasa, pakkudes talle võimalust näidata oma oskusi kohalikele tähtsatele isikutele. Elgari ema tundis suurt huvi kaunite kunstide vastu ja julgustas poja muusikalist arengut, just temalt päris poeg nõudliku kirjandusmaitse ja kirgliku armastuse maaelu vastu.

Muusikaringkondades, mida valitsesid valdavalt akadeemikud, oli Elgar iseõppinud helilooja ja protestantlikus Suurbritannias suhtuti temasse kui roomakatoliiklasesse mõnetise kahtlusega. Viktoriaanliku ja Edward VI aegse Suurbritannia klassiteadlikus ühiskonnas oli ta oma tagasihoidliku päritolu tõttu ettevaatlik isegi pärast laiema tuntuse saavutamist. Enda kõrvalseisjana tundmine oli seega mõistetav.

Kui Elgar oli 29-aastane, sai ta endale õpilase — kindralmajor Sir Henry Robertsi tütre Caroline Alice'i, kes oli ka mitmete värsside ja proosa autor. Elgarist kaheksa aastat vanem Alice sai peagi tema naiseks. Helilooja biograaf Michael Kennedy kirjutab: „Alice'i perekond oli kohkunud tema kavatsusest abielluda tundmatu muusikuga, kes töötas [oma isa] poes ja oli roomakatoliiklane. Ta [Alice] jäeti pärandist ilma.“ Alice tegutses surmani abikaasa sekretärina, tegeles helilooja meeleolumuutustega ja oli samas teravmeelne muusikakriitik. Ta andis endast parima, et Elgar saavutaks

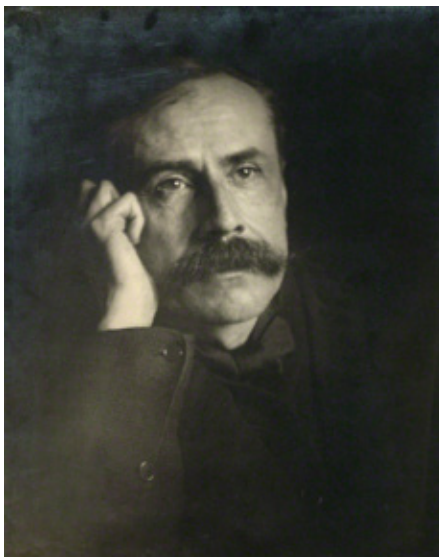
heliloojana tähelepanu mõjukates seltskondades, kuid sellest hoolimata oli tee eduni auklik ja üksnes osalise tuntuseni jõudis ta alles neljakümnendates eluaastates. Kogu elu vältel inspireerisid Elgarit just talle lähedased naised; tema oma naise kõrval veel Helen Weaver, kellega ta 22-aastaselt umbes aasta abielus oli, Mary Lygon, Dora Penny, Julia Worthington, Alice Stuart Wortley ja lõpuks Vera Hockmann, kes elavdas Elgari vanaduspõlve.

Helilooja suurem tuntus saabus pärast „Enigma–variatsioone“. See suuremahuline teos, mis pälvis üldise tunnustuse oma originaalsuse, võlu ja läbikomponeeritusega, tegi Elgarist oma põlvkonna silmapaistvaima briti helilooja. Elgar pühendas teose „selles kujutatud sõpradele“. Kusjuures iga variatsioon on muusikaline visand ühest tema lähendasest tuttavast. Nende hulgas on Elgari abikaasa Alice, tema sõber ja kirjastaja Augustus J. Jaeger ning Elgar ise. Ühes 1911. aasta kontserdi kavas selgitas helilooja:

„See teos, mis algab huumoriga ja jätkub sügava tõsidusega, sisaldab visandeid minu sõpradest. Võib mõista, et need isikud kommenteerivad või peegeldavad algset teemat ja igaüks neist püüab lahendada mõistatust, sest just nii nimetatakse teemat ennast. Visandid ei ole „portreed“, vaid iga variatsioon sisaldab eraldi ideed, mis põhineb mõnel konkreetisel isikul või juhtumil. See on kompositsiooni alus, kuid teos võib olla kuulatav ka kui muusikapala, mis on lahutatud kõigist kõrvalistest ideedest.“

Teose algne pealkiri oli „Variatsioonid originaalsel teemal“, kuid tänaseks on see kogunud tuntuks „Enigma–variatsioonide“ nime all. See koosneb neljateistkümnest variatsioonist „Enigma“ teemale.

Elgar on kirjeldanud, kuidas ta 1898. aasta 21. oktoobri öhtul pärast väsitavat päeva klaveri taha istus ja mängis melodiat, mis äratas tema naise tähelepanu ja mille peale too hakkas improviseerima variatsioone, mis peegeldasid mõnede tema sõprade iseloomu. Nendest improvisatsioonidest,

Edward Elgar

mida Elgar muidugi laiendas ja orkestreeris, saidki „Enigma–variatsioonid“. Elgar kaalus Arthur Sullivan ja Hubert Parryt kujutavate variatsioonide lisamist, kuid ei suutnud nende muusikastiile ilma pastiššideta omaks võtta ja loobus ideest.

Teos valmis 18. veebruaril 1899 ja selle avaldas kirjastus Novello & Co. Esmakordselt kanti see ette 19. juunil 1899 Londoni St. James's Hallis, dirigent oli Hans Richter. Kriitikuid ärritas esialgu teose taga peituv müstifikatsioonikiht, kuid enamik kiitis selle sisu, vormi ja orkestratsiooni. Hiljem vaatas Elgar viimase variatsiooni üle, lisades 96 uut takti ja orelipartii. Uus versioon (mida tänapäeval valdavalt mängitakse) kõlas esmakordselt 13. septembril 1899 Worcesteri kolme koori festivalil Elgari enda juhatusel.

Euroopa mandriosa esiettekanne toimus 7. veebruaril 1901 Düsseldorfis Julius Butshi juhatusel. Teos saavutas kiiresti rahvusvahelise tuntuse, alustades Peterburist, kus see 1904. aastal vaimustas nii Aleksander Glazunovi kui ka Nikolai Rismki–Korsakovi, lõpetades New Yorgiga, kus seda 1910. aastal dirigeeris Gustav Mahler.

„Enigma–variatsioonid“ on pühendatud Elgari sõbrale, toimetajale ja kirjastajale Augustus Jaegerile. 1910. aastal kannatas Elgar depressiooni küüsis ja kahtles nii oma võimetes kui ka väärtuses. Ühiste tööaastate vältel toetas ja julgustas Jaeger heliloojat. Partituuri lõppu on Elgar lisanud rea „Bramo assai, poco spero, nulla chieggio“. See on tsitaat Torquato Tasso teose „Jeruusalemmast vabastatud“ II raamatu veidi kohandatud 16. salmist (1595) — helilooja pööras selle kolmandast isikust esimesse: „Ma igatsen palju, loodan vähest, palun mitte kui midagi.“ Nagu Elgari enda nime, saab ka seda lauset hõlpsalt „Enigma“ teemaga passida.

ERSO esituses on Elgari teos kõlanud Robin Page'i (1992), Tõnu Kalami (1995), Arvo Volmeri (1995 — kontsert Göteborgi kontserdimajas), Paavo Järvi (2004 — kontsert Pärnus Oistrahhi Festivalil) ja viimati Torodd Wigumi (2015) juhatusel.

Gregor Kulla

KÄSIKÄES

Sõprade Klubi

Liitudes ERSO Sõprade Klubiga, toetate Eesti esindusorkestrit ning panustate Eesti kultuuri- ja muusikaellu. Sõprade Klubi liikmetele pakume mitmeid hüvesid ning kutsume neid osalema eriuüritustel.

Ole muusikale veel lähemal!

Annetused

Iga väiksemgi toetus aitab orkestril kõlada ja Eesti sümfooniilise muusika traditsioonil jätkuda.

Toeta, et saaksime kõlada!

Sponsorlus

Sponsorina seod oma ettevõtte ERSOga ning jäta jälje Eesti kultuuriellu.

Kohtume kontserdisaalis!

TOETAME KOOS!
erso.ee/toeta

PIETER WISEPWEY tunneb end võrdselt hästi nii moodsal kui ka ajastutruul tšellol. Tema terav stiilitunnetus koos tõeliselt originaalse tõlgenduse ja fenomenaalse tehnilise meisterlikkusega on võitnud nii kriitikute kui ka publiku südamed repertuaaris, mis ulatub Bachist kuni Schnittke, Elliott Carteri ja spetsiaalselt temale kirjutatud teosteni.

Pieter Wispelwey armastab kammermuusikat ja tema regulaarsete ansamblipartnerite hulka kuuluvad pianistid Cédric Tiberghien ja Alasdair Beatson. Samuti esineb ta külalissolistina mitmete keelpillikvartetidega, sealhulgas Austraalia Keelpillikvartetiga.

Wispelwey karjäär on viinud ta viiele mandrile, kus ta on soleerinud paljude maailma juhtivate orkestrite ees, sealhulgas Bostoni ja Dallase sümfooniaorkestrid, St. Pauli Kammerorkester, NHK Sümfooniaorkester, Yomiuri Nipponi ja Tokyo Filharmoonikud, Sapporo ja Sydney sümfooniaorkestrid, Londoni Filharmoonikud, Hallé Orkester, BBC Sümfooniaorkester ja BBC Šoti Sümfooniaorkester, samuti Valgustusajastu Orkester, Academy of Ancient Music, Leipzigi Gewandhausi Orkester, Taani Raadio Sümfooniaorkester, Budapesti Festivaliorkester ja Camerata Salzburg.

Ta on teinud koostööd Ivan Fischeri, Esa-Pekka Saloneni, Herbert Blomstedti, Yannick Nézet-Séguini, Jeffrey Tate'i, Kent Nagano, Sir Neville Marrineri, Philippe Herreweghe, Vassili Sinaisky, Vladimir Jurowski, Louis Langrée, Marc Minkowski, Ton Koopmani ja Sir Roger Norringtoniga.

Regulaarsed soolokontserdid on teda viinud Londonisse (Wigmore Hall), Pariisi (Châtelet, Louvre), Amsterdami (Concertgebouw, Muziekgebouw),

Brüsselisse (Bozar), Berliini (Konzerthaus), Milanosse (Società del Quartetto), Buenos Airesesse (Teatro Colón), Sydneysse (The Utzon Room), Los Angelesse (Walt Disney Hall) ja New Yorki (Lincoln Center). Wispelwey on end tõestanud ühe karismaatilisema soolomängijana.

2012. aastal tähistas Wispelwey oma 50. sünnipäeva Bachi tšellosoüitide projektiga. Ta salvestas neid kolmandat korda, seekord plaadifirmale Evil Penguin Classics. Karbis on ka DVD, millel on arutelud süitide tõlgendamise teemal koos tuntud Bachi-uurijate Laurence Dreyfusi ja John Buttiga. Oluliseks osaks tema kontserttegevuses on kõigi süitide esitamine ühe õhtu jooksul — saavutus, mis on pälvinud rohkelt kriitikute kiitust Euroopas ja Ameerika Ühendriikides.

„Paberil on see saavutus, mis nõuab sära, vastupidavust ja võib-olla ka pisut ülbust. Tegelikuses tõestas härra Wispelwey end täielikult väljakutse väärilisena, pakkudes esitusi, mis olid nii väljendusrikkad kui ka provokatiivsed.“

New York Times

Pieter Wispelwey muljetavaldav diskograafia hõlmab üle 20 albumi, mis on ilmunud Channel Classicu, Onyx'i ja Evil Penguin Classicu alt ning pälvinud mitmeid rahvusvahelisi auhindu. Tema viimase kontsertplaadi keskmes on C. P. E. Bachi tšellokontsert A-duur Musikkollegium Winterthuriga. Samuti on ta alustanud julge projektiga, mille eesmärk on salvestada kogu Schuberti ja Brahmsi duorepertuaar. Muud hiljutised salvestised hõlmavad Lalo tšellokontserti, Saint-Saënsi kontserti nr 2 ja Britteni tšellosumfooniat Seikyo Kimi ja Flandria Sümfooniaorkestriga ja Waltoni tšellokontserti (Sydney Sümfoonia / Jeffrey Tate).

Pieter Wispelwey sündis Hollandis Haarlemis ning õppis Dicky Boeke ja Anner Bylsma käe all Amsterdamis ning hiljem Paul Katzi (USA) ja William Pleethi (Ühendkuningriik) juures.

Pieter Wispelwey mängib 1760. aastal valmistatud Giovanni Battista Guadagnini tšello ja 1710. aasta Romboutsi barokktšello.

E · R · S · O

EESTI RIIKLIK SÜMFOONIAORKESTER

ERSO
PEASPONSOR

LIVIKO
— anno 1898 —

RADISSON COLLECTION
TALLINN

NORDIC
CATERING

NEEME JÄRVI JA KEVADKLASSIKA

SOPRAN
**ELINA
NECHAYEVA**

ERSO

DIRIGENT
NEEME JÄRVI

9 | MAI
ESTONIA KONTSERDISAAL
2025

**RAFF
STRAUSS**

erso.ee

CHEMI-PHARM®

PAKEND & PRINT
ERSO TECHNIKAS

José Luis Gómez

Venezuelas sündinud hispaania dirigent **JOSÉ LUIS GOMEZ** alustas oma muusikukarjääri viiuldajana, kuid jõudis rahvusvahelise tähelepanu keskmesse 2010. aasta septembris, kui ta võitis esikoha Frankfurdis toimunud rahvusvahelisel Sir Georg Solti dirigentide konkursil. Gomeze sütitav energia, anne ja loovus tõid talle Frankfurdi Raadio Sümfooniaorkestri tunnustuse, kes nimetas ta konkursi lõppedes oma abidirigendiks.

Aastast 2016 kuni 2026/27 hooaja lõpuni on Gomez Tucsoni Sümfooniaorkestri muusikadirektor. Tema juhtimise ajal on orkestri publiku ja toetajate hulk märgatavalt kasvanud. Gomez on väsimatult töötanud uuenduslike ja põnevate kogukonnaprojektide kallal, jätkates samas olemasolevate haridusprogrammide arendamist. Maestro Gomez seisab ka tugevalt Lõuna-Ameerika päritolu heliloojate eest, tuues nende teoseid kõrvuti klassikalise repertuaari tuntud nimedega, luues seeläbi huvitavaid ja ainulaadseid kontserte. Ta on tellinud uusi teoseid sellistelt heliloojatelt nagu Arturo Márquez, Michael Torke, Jonathan Leshnoff, Gabriela Smith, Peter Boyer, Jennifer Higdon ja Pulitzeri preemia laureaat ning 2023. aasta MacArthuri stipendiaat Raven Chacón. Neid uudisteoseid on esitatud Tucsonis osana rahvusvahelistest koostööprojektidest.

Tucsonis olles on Gomez juhatanud lisaks klassikalise repertuaari tuumikteostele — näiteks Beethoveni, Schumanni, Schuberti, Bruckneri ja Mahleri sümfooniatele — ka vähemtuntud heliloojaid, nagu William Grant

Still, Florence Price, Fela Sowande, Tucsonis sündinud Ulises Kay ja Robert Muczynski. Gomez on töötanud koos mitmete väljapaistvate solistidega, nagu Yo-Yo Ma, Midori, Renée Fleming, Gil Shaham, Hilary Hahn, Gabriela Montero, Johannes Moser, Simon Trpčeski ning 2024/25 hooajal ka legendaarse viuldaja Itzhak Perlmaniga.

Hiljutised ja tulevased tipphetked hõlmavad esinemisi Ameerikas, kus ta debüteeris Washingtoni Kennedy keskuses. Samuti on ta esinenud St. Louisi Sümfooniaorkestri, Indianapolise Sümfooniaorkestri, Houstoni Sümfooniaorkestri, Rochesteri Filharmooniaorkestri, Vancouveri Sümfooniaorkestri, Brasiilia Sümfooniaorkestri, Bogotá Filharmooniaorkestri, Peruu Rahvusliku Sümfooniaorkestri ja hiljuti Mehhiko Orquesta Sinfónica de Minería. Euroopas on ta juhatanud RTVE Sümfooniaorkestrit Madridis, Frankfurdi Raadio orkestrit (HR Sinfonie Orchester), Weimari Staatskapelle'i, Šoti Rahvuslikku Sümfooniaorkestrit, Liverpooli Kuninglikku Filharmooniat, Hamburgi Sümfoonikuid ja SWR Sümfooniaorkestrit Stuttgartis. Sel hooajal esineb Gomez Uus-Meremaa Sümfooniaorkestri, Murcía Sümfooniaorkestri, Tenerife Sümfooniaorkestri, Galicia Sümfooniaorkestri, Bukaresti Enescu Filharmoonia ja Eesti Riikliku Sümfooniaorkestriga.

Gomez tunneb end koduselt ka ooperirepertuaaris. Sel suvel juhatab ta Washingtonis Bizet' „Carmeni“ uut lavastust. Hiljuti juhatab ta Puccini „Boheemi“ lavastust St. Louisi ooperiteatris, mis pälvis kriitikute ja publiku suure tunnustuse. Gomez on juhatanud ka Mozarti „Figaro pulma“, ja „Don Giovanni“ Lombardia Ooperis, „Boheemi“ Frankfurdi Ooperis ja Novara Teatro Coccias Itaalias, Rossini „Tuhkatriinut“ Stuttgarti Ooperis, Verdi „Don Carlot“ ja Bellini „Normat“ Tbilisi Riigiteatris Gruusias.

Maestro Gomez oli Como Teatro Sociale'i orkestri peadirigent aastatel 2012–2015, kus ta koostas uue sümfoonia-sarja, mille tulemuseks oli uus ja entusiastlik publik. Selle panuse eest tunnustati teda „Premio Città di Como“ auhinnaga, mis pärjas tema mõju teatri kvaliteedi ja kogukondliku arengu edendamisel.

E · R · · O

EESTI RIIKLIK SÜMFOONIAORKESTER

ERSO
PEASPONSOR

99. HOOAJA
SARJAPILETID
MÜÜGIL 5. MAIST

erso.ee

EESTI RIIKLIK SÜMFOONIAORKESTER (ERSO) on elav ja mitmekülgne orkester, kes püüdleb alati tipptaseme poole. Eesti vanimal ja mainekaimal regulaarselt tegutseval sümfooniaorkestril täitub sel hooajal 98. tegevusaasta. ERSO ajalugu ulatub aastasse 1926 ning sarnaselt paljude omataolistega maailmas on see seotud rahvusliku ringhäälingu sünni ja arenguga. Alates hooajast 2020/2021 on enam kui 100-liikmelise orkestri peadirigent ja kunstiline juht Olari Elts. Neeme Järvi jätkab koostööd ERSOga eluaegse aupeadirigendina, orkestri kunstiline nõustaja on Paavo Järvi, varasemad peadirigendid on olnud Olav Roots, Paul Karp, Roman Matsov, Neeme Järvi, Peeter Lilje, Leo Krämer, Arvo Volmer, Nikolai Aleksejev ja taas Neeme Järvi.

ERSO on käinud arvukatel turneedel ning osalenud mainekatel rahvusvahelistel muusikafestivalidel. 2023. aasta mais toimus orkestri esimene kontserdireis Suurbritanniasse, kus kahe nädala jooksul anti 11 kontserti. 2022. aastal esineti Olari Eltsi juhatusel Nürnbergis, Münchenis ja Pariisis. 2021. aasta novembri lõpus osalesid ERSO ja Elts Poolas rahvusvahelisel Kesk- ja Ida-Euroopa muusikafestivalil „Eufonie“. 2019. aastal avasid ERSO ja Neeme Järvi Prantsuse Raadio maineka Montpellier’ muusikafestivali ning orkester käis Kesk-Euroopa turneel, kus Neeme Järvi juhatusel esineti Viini Musikvereini kuldses saalis, Linzi Brucknerhausi suures saalis, Praha Rudolfinum Dvořáki saalis ja Bregenzi Bodensee saalis ning Mihhail Gerts’i juhatusel Saksamaal Erlangenis ja Viersenis. Veel on esinetud sellistel maailmalavadel nagu Berliini Konzerthaus, New Yorgi Avery Fisher Hall (praeguse nimetusega David Geffen Hall), Peterburi filharmoonia suur saal ja Maria Teatri kontserdisaal, Kölni filharmoonia, Helsingi Musiikkitalo, Stockholmi Berwaldhallen jt.

ERSO plaadistuste kõrget kvaliteeti on esile tõstetud mainekates klassikalise muusika ajakirjades ning sellega on kaasnenud mitmed tunnustused, millest olulisim on Eesti esimene Grammy (2004, dirigent Paavo Järvi), värskeimad aga aasta klassikaalbumi tiitel 2020. aastal Eesti muusikaauhindade jagamisel Elleri sümfooniliste poeemide teise plaadi eest (dirigent Olari Elts) ning kultuurkapitali helikunsti sihtkapitali aastapreemia ERSO-le ja Olari Eltsile seniste Elleri muusika salvestiste eest. Suurepärase koostöö on ERSO-l selliste mainekate plaadifirmadega nagu Chandos, BIS, Onyx, samuti Ondine, ERP jt.

Lisaks kohalikele raadio- ja telekanalitele on ERSO kontserte üle kandnud Mezzo ja medici.tv ning EBU vahendusel on need jõudnud paljudesse Euroopa raadiojaamadesse. 2020. aastal alustas tegevust ERSO TV (erso.tv), kus saab vaadata kõiki orkestri live-kontserte ning juba toimunud esinemisi.

EESTI RIIKLIK SÜMFOONIAORKESTER

Peadirigent ja kunstiline juht Olari Elts

Eluaegne aupeadirigent Neeme Järvi, **kunstiline nõustaja** Paavo Järvi

Koosseis 30. aprillil 2025

I VIUL

Triin Ruubel
Marge Uus
Kristiina Aimla
Fred Heinoja
Kätlin Ivask
Nina Kawaguchi
Astrid Muhel
Tõnis Pajupuu
Piret Sandberg
Danae Taamal
Kaiu Talve
Andrus Tork
Tarmo Truuväart

II VIUL

Kaido Välja
Mari-Katrina Suss
Toomas Hendrik Ellervee
Kristel Kiik
Triin Krigul
Maiu Mägi
Kristjan Nõlvak
Marlis Timpmann
Maaren Vihermäe
Annelize Vlasenko
Grete Heinsaar
Marii Piirsalu

VIOOLA

Liina Sakkos
Helena Altmanis
Mall Help
Kaja Kiho
Sandra Klimaitė
Mairit Mitt-Bronikowska
Juhan Palm-Peipman
Liisi Rusnak
Kristiina Välja
Kaarel Veenre

TŠELLO

Indrek Leivategija
Seulki Lee
Riina Erin
Tõnu Jõesaar
Katrín Oja
Lauri Toom
Margus Uus

KONTRABASS

Mati Lukk
Janel Altroff
Imre Eenma
Madis Jürgens
Indrek Pajus
Ants Önnis

FLÖÖT

Mari-Liis Vind
Linda Vood

OBOE

Guido Gualandi
Heli Ernits

KLARNET

Soo-Young Lee
Meelis Vind

FAGOTT

Francesco Pio Russo
Stefan Heinrich Kerstan
Kaido Suss

METSASARV

Mattias Vihmann
Kalle Koppel
Artur Reinpõld
Inno-Mart Kont

TROMPET

Indrek Vau
Mart Kivi
Erki Möller

TROMBOON

Peeter Margus
Väino Põllu
Johannes Kiik

TUUBA

Madis Vilgats

TIMPANID

Adam Jeffrey

LÕÖKPILLID

Vambola Krigul
Lauri Metsvahi
Terje Terasmaa

OREL

Ulla Krigul

SA ERSO juhatuse liige

Kristjan Hallik

Produtsent

Daily Trippel

Orkestri mänedžer

Marko Metsaru

Partnersuhete ja

müügijuht

Signe Vaiknemets

Raha kaasamise ja

partnersuhete spetsialist

Morgan Merrell

Maine- ja

kommunikatsioonijuht

Kärt Ruubel

Toimetaja

Anita Maasalu

Noodikoguhoidja

Mariell Aren

Disainer

Norman Orro

Personalijuht

Piret Veensalu

Pillilao juhataja

Egert Leinsaar

Kammer- ja

noorteprojektide

produtsent

Taavi Orro

Lavameistrid

Jüri Korjus

Heiki Zvorovski

Aitäh toetamast!

ERSO PEASPONSOR

SPONSORID

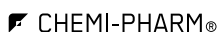

NORDIC

RADISSON COLLECTION

TOETAJAD

SÕPRADE KLUBI

FORTISSIMO 1000 €

Aare Viira, David O'Brock,
Egon Elstein, Kersti Lainvoo,
Lauri Ligi, Siim Kallas, Toomas
Erin, Johan Randvere

FORTE 500 €

Annika Kuimet, Evi Rooda,
Karin Punning, Kristjan
Pomm, Toomas Prangli, Ülle
Kruuse

MEZZOFORTE 300 €

Aare Olander, Helge Talts,
Juta Tiidus, Maret Maripuu,
Piret Tuul

PIANO 150 €

Aime Lindpere, Aime Talvik,
Allan Randmaa, Andrus
Lehtmets, Ants Hinnos, Ants
Kerde, Ants Orgulas, Arno
Almann, Eero Hammer, Eva
Veinberg, Heidi Pruuli, Jaan
Riikoja, Jüri Šamov-Liver, Jüri
Suursoo, Kaidi Ruusalepp,
Kaja Kärner, Kärt Hammer,
Katre Viljalo, Katrin Veskimäe,

Kristel Leppik, Kristiina Kahur,
Mai Stern, Maia Remmelgas,
Mare Hammer, Mare
Jugandi, Markia Laar, Merike
Vaitmaa, Merle Keskküla,
Nele Laidvee, Patrick Soome,
Peep Laar, Raivo Stern, Reet
Nurmeots, Riina Virkus,
Sander Pullerits, Siim Kallast,
Sirje Almann, Tanel Ross,
Tunne Kelam, Urve Pappa,
Velle Hammer, Vladimir
Panov

PIANISSIMO 75 €

Andres Vasarik, Anne Artus,
Elena Alben, Elle Nellis,
Ene-Reet Soonets, Gennadi
Vihman, Heiki Meos, Helle
Kulbas, Ilja Sundelevitš, Ingrid
Männik, Irina Zundelevich,
Kersti Leapjõe, Mari Miiks,
Marika Eljas, Piret Nõmmela,
Riina Talvik, Silva Laius, Tanel
Talts, Tiia Ruben, Tiina Liiv,
Triin Lekk, Urb Sirjem, Viive
Savel, Viive Shavel, Viivi
Villemson, Vivian Renne

SÕPRADE SISERING €3000+

MAESTRO

Saadaval...

SOLIST

Saadaval...

ERSOKAS

Saadaval...

INSTRUMENT

Saadaval...

TURNEE

Saadaval...

HARIDUS

Saadaval...

NAUTIMUS

Märk kvaliteetsest
veinivalikust märkab
tšellomuusikat

KUTSUME KUULAMA

NEEME JÄRVI JA KEVADKLASSIKA

R, 9. MAI KELL 19, ESTONIA KONTSERDISAAL

Richard Strauss. „Mondscheinmusik“

Richard Strauss. „Kuus laulu“, op. 68

Richard Strauss. „Freundliche Vision“, op. 48 nr 1

Richard Strauss. „Wiegenlied“, op. 41 nr 1

Richard Strauss „Morgen“, op. 27 nr 4

Joachim Raff. „Kavatiin“ tsüklist „Kuus pala“, op. 85

Joachim Raff. Sümfoonia nr 11 a-moll, op. 214 „Talv“

ELINA NECHAYEVA sopran, ERSO, dirigent NEEME JÄRVI

HOOAJA LÖPPKONTSERT

R, 16. MAI KELL 19 (EELKONTSERT) JA KELL 19, ESTONIA KONTSERDISAAL

Thomas Adès. „Ameerika: ettekuulutus“, op. 19

Sergei Rahmaninov. Koorisümfoonia „Kellad“, op. 35

Arvo Pärt. „Cantus Benjamin Britteni mälestuseks“

Lepo Sumera. Sümfoonia nr 2

EMMA BELL sopran, ELENA BRAZHNYK sopran, MATI TURI tenor, EGILS

SILIŅŠ bariton, Segakoor LATVIJA, ERSO, dirigent OLARI ELTS

E · R · · O

Estonia pst 4
10148 Tallinn
tel 6 147 787
erso@erso.ee
www.erso.ee

Kuula ja vaata uuesti!

ERSO.TV